داب و نەریتی نیو دەولەتی

مەبەست لە داب و نەریتی نیو دەولەتی هەموو بنەمایەکی یاسایی نیو دەولەتی یە ، لە هەلس و کەوتی بەردەوام دروست دەبیت لە پەیوەندی نیو دەولەتی لەنیوان کەسەکانی نیو دەولەتی جا. ئەو هەلس و کەوتە بە ئەری بیت بەشیوەیەکی بەردەوام یان نەری بیت بەقەدەغەکردنی هەلس و کەوتیک لە پەیوەندی نیو دەولەتی، وە دروست بوونی بیروباوەری پاپەند بوون.

یەکەم؛ ریز بەندی داب و نەریت بە پی سەرچاوەی یاسای نیو دەولەتی

- داب و نەریت بەگرنگترین سەرچاوەی یاسای نیو دەولەتی دادەنریت ، زۆربەی زۆری ریسای یاسایاکانی سیفەتی جیهانی هەیە ، بەلام لەکاتی ئیستادا گرنگی کەم بۆتەوە لەبەر دارشتنی ریسای پەیماننامەی نیو دەولەتی .

دووەم؛ تایبەتمەندییەکانی داب و نەریت

- **چەند تایبەتمەندی هەیە؛**
- ١ -ئیرادەی دەولەت رۆلی هەیە لە دروست بوونی داب و نەریت..
- ٢ -رەگەزی گشتگیری لەریسای یاسای داب و نەریت روون ئاشکرایە ئەویش بە بەژداری زۆربەی دەولەتان، لە کۆمەلگای نیو دەولەتی .

دووەم؛ تایبەتمەندییەکانی داب و نەریت

٣ -سیفەتی ئیلزامی ریسای یاسایی داب و نەریت ، ئەویش بەدروست بوونی بیروباوەری لەلایەن دەولەتان کەوا پابەند بوون بەداب و نەریت ئەرکە.

٤ -ئاسانی گۆرینی داب و نەریت وە پیش کەوتنی بەردەوامی بۆ تەواوکردنی کەم و کورتی یاسای نیو دەولەتی.

سى يەم؛ گرنگى داب ونەريت

- هەرچەندە داب و نەريت گرنگى هەيە هەنيک رەخنەى ئاراستەى كراوە؛
- ١ -روون و ئاشكرا نى يە .
- ٢ -كاتى زۆرى دەويبۆ دارشتن .
- ٣-قورسى سەلماندنى .

سی یەم؛ گرنگی داب ونەریت

- سەرباری ئەم رەخنانە گرنگی خۆی هەیە؛
- ١ -ریسای دروست بوونی یاسای نیو دەولەتی یە .
- ٢ -سەرچاوەی سەرەکی زۆربەی پەیماننامەی نیو دەولەتیە لە کۆمەلگای نیو دەولەتیە، نموونە ریکەوتنامەی ڤیەننا لۆ پەیوەندییە دیپلۆماسی .
- ٣ -گرنگی داب و نەریت پابەندییەکەی زیاترە لە پابەندی پەیماننامەی نیو دەولەتی.

سی یەم؛ گرنگی داب ونەریت

- ٣ -گرنگی داب و نەریت لە یاسای نیو دەولەتی تاواناسی.

رەگەزەکانی داب و نەریت

- دوو رەگەزی هەیە؛
- ١ -**رەگەزی ماددی** ؛ ئەویش عادات وهەلس و کەووتی بەردەوامە لە لایەن دەولەت لە بابتیکی دیاری کراو ، ئەمەش بە بەژداری دەولەتان لە هەلس و کەوتیک بەشیوەیەکی گشتگیری و قبول کراو ،
- **ئەمەش چەند مەرجئکی هەیە؛**
- **١ -لەیەک چوون ٢ -بەردەوامی**

رەگەزەكانی داب و نەریت

- **١ -لە یەك چوون ؛**
- واتە هەلس و کەوتی دەولەت کە بەردەوام دەبیت لەسەر بابەتیکی نیو دەولەتی دیاری کراو کەسیمای ریکەوتن بەبی جیاوازی لەناوەرۆک پیوە دیارە ، ئەگەر دەولەتیک لەسەر هەلس و کەوتیک بەردەوام بوو لە بابەتیکی دیاری کراو دواتر دەولەتانی تر قبولیان نەکرد ، لیرەدا رەگەزی لیک چوون نابیت .

رەگەزەکانی داب و نەریت

- **٢ -رەگەزی بەردەوامی؛**
- واتە هەلس و کەوتی دەولەت کەپیک دیت لە روکنی ماددی داب و نەریتی نیو دەولەتی سیفەتی بەردەوامی هەیە بەبی پچران ، ئەوەش بۆ ماوەیەکی دیاری کراوە وە لە بابەتیکی دیاری کراو .

دەسەلاتەکانی ناوخۆ رۆلیان هەیە لە دروست بوونی داب و نەریتی نیو دەولەتی

- **أ –هەلس و کەوتی دەسەلاتی جی بە جی کردن؛**
- لەوانە هەلس وکەوتی وەزارەتی ناوخۆ لە نوینەری دیپلۆماسی نیوان دەولەتان ، رۆلی هەبوو بۆ ریکخستنی پەیوەندییەکان هەتا لە سالی ١٩٦١ دارێژرا بە شێیوەی ریکەوتنامەی ڤیەننا لۆ پەیوەندییە دیپلۆماسیەکان..

دەسەلاتەکانی ناوخۆ رۆلیان هەیە لە دروست بوونی داب و نەریتی نیو دەولەتی

- **ب-هەلس و کەوتی دەسەلاتی یاسادانان ؛**
- ئەو یاسایانەی کە لەدەسەلاتی یاسادانان دەردەچیت تایبەت بە پەیوەندی نیو دەولەتی رۆلی هەیە لە دروست بوونی داب و نەریتی نیۆ دەولەتی ، وەکو یاساکانی تایبەت بە ریکخستنی مافەکانی دەولەت لەسەر دەریای ئیقلیمی و بەرزی دەریایی .

دەسەلاتەکانی ناوخۆ رۆلیان هەیە لە دروست بوونی داب و نەریتی نیو دەولەتی

- ج -هەلس و کەوتی دەسەلاتی یاسادانان ؛
- هەلس وکەوتی دادگای دەبیتە هۆی دروست بوونی داب و نەریتی دەولەتی وەکو ئەحکامی دادگای نیشتمانی تایبەت بە بابەتی نیو دەولەتی نموونە ئەحکامی نیشتیمانی تایبەت بە سامانی دەریایی .

لەسەر ئاستی نیو دەولەتی هەندیک هەلس و کەوت هەیە بووە هۆی دروست بوونی داب و نەریتی نیو دەولەتی

- ١ -دادگای نیو دەولەتی لە ئەحکامەکانی کاریگەری هەبووە لە دروست بووبی داب و نەریتی نیو دەولەتی .
- ٢ -پەیماننامە نیو دەولەتی هەندیک جار کاریگەری هەیە لە دروست بوونی داب و نەریت ، وەکو ریکەوتنامەی قوستەتنیە سالی ١٨٨٨کە ریسای دەریاوانی دانا لە سویس.

لەسەر ئاستی نیو دەولەتی هەندیک هەلس و کەوت هەیە بووە هۆی دروست بوونی داب و نەریتی نیو دەولەتی

- ٣ -هەلس و کەوتانەی کە ریکخراوی نیو دەولەتی کاریگەری هەیە لە دروست بوونی داب و نەریت نیو دەولەتی ئەویش لە ریگای ؛
- أ -راسپاردەی ریکخراوی نیو دەولەتی کاریگەری کاریگەری هەیە لە دروست بوونی داب و نەریتی نیو دەولەتی .

لەسەر ئاستی نیو دەولەتی هەندیک هەلس و کەوت هەیە بووە هۆی دروست بوونی داب و نەریتی نیو دەولەتی

- ٢ -ئەو ئاگاداریانەی کە لە ریکخراوی نیو دەولەتی دەردەچیت رۆلی هەیە لەدروست بوونی داب و نەریت، نموونە جارنامەی گەردوونی مافی مرۆڤ سالی ١٩٤٨ .

٢ -ڕەگەزی مەعنەوی

- تەنها بەردەوام بوونی هەلس وکەوت نابیتە هۆی دروست بوونی داب و نەریتی نیو دەولەتی ، بەلکو دەبیت بیروباوەر دروست بی بۆ پابەند بوون، ئەمەش جیای دەکاتەوە لە ریساو خورەوشتی نیو دەولەتی .
- نموونە وەکو دەولەت بۆ پاپەندبوون بە مافی مرۆڤ کە لەجارنامەی جیهانی مافی مرۆڤ هاتووە سالی ١٩٤٨ ئەمەش لە دەستووری زۆربەی زۆری دەولەتان ئاماژەی پی کراوە..

جۆرەکانی داب ونەریت

سێ جۆری هەیە ؛

١ -داب و نەریتی جیهانی ؛ زۆربەی زۆرگ دەولەتان رۆلیان هەیە لە دروست بوونی ، نموونە وەکو بابەتی دەریاوانی و نوینەری دیپلۆماسی .

هەموو کۆمەلگای نیو دەولەتی دەگریتەوە، بەلام مەرج نی یە هەموو دەولەتان بەژداری لە دروست بوونی بکەن.

جۆرەكانى داب ونەريت

- ٢ -داب و نەريتى هەريمى ؛ لەهەلس و كەوتى دەولەتە هەريمايەتيەكان دروست دەبيت ، نموونە بابەتى جەنگى دەرياوانى كە بەريتانياو ئەمريكا رەزامەنديیان دا بەكاركردن بە داب و نەريت كە لەدەولەتانى ئەوروپا كارى پى دەكريت.
- ٣-داب و نەريتى تايبەت؛ ئەوەش دروست دەبيت لە هەلس وكەوتى دوو دەولەت لەپەيوەندى نيو دەولەتى تايبەت لەنيوانيان، كەپەيوەنديیەكى لەنيوانيان هەيە.